

Srednja šola za gostinstvo in turizem Maribor

ČUDEN IN ČUDEŽEN KRAJ, KI GA NI
(seminarska naloga v sklopu tekmovanja: turistični vodnik)

Avtor: Blažka Štandeker
Mentor: Bojana Korez
Šola: Srednja šola za gostinstvo in turizem Maribor

Spodnja Velka, marec 2020

KAZALO

1. UVOD	3
2. CMUREK IN MARIJA SNEŽNA.....	4
3. ZEMLJEVID POTI.....	5
4. PROGRAM	6
5. TEHNIČNI NAČRT VODENJA.....	7
6. ODSEKI VODENJA PO ITINERARJU	7
7. ČASOVNICA IN OPISI ODSEKOV VODENJA	8
8. APLIKACIJA SLOVENSKI TURISTIČNI VODNIK.....	13
9. CENA	14
10. VIRI IN LITERATURA	14

1. UVOD

Čeprav uvoda v seminarsko nalogo ne pišem prvič, je začetni vedno najtežje, prav tako, kot tudi pritegniti bralca, da nadaljuje z branjem uvoda in ne preskoči takoj na vsebino. Ime mi je Blažka in že tri leta obiskujem Srednjo šolo za gostinstvo in turizem Maribor. Ljubezen do potovanja sem pri sebi odkrila že zelo zgodaj, ko sem najraje prebirala revije turističnih agencij in brala turistične vodnike po različnih mestih in državah. Z mojim prvim potovanjem v Pariz, ko sem bila stara 9 let, sem prvič izkusila resnično potovanje in od takrat naprej je moja želja vedno enaka – potovati.

Zanimanje za turistično vodenje in odkrivanje zanimivih informacij o državah in pa sem odkrila prav tu, v srednji šoli, kjer se že tretje leto spoznavam s poklicem in delom turističnega vodnika. To je tudi razlog, da sem se prijavila na tekmovanje, saj si želim preveriti znanje, ki sem ga do zdaj pridobila.

V moji nalogi sem skušala čim boljše predstaviti moj domači kraj in dokazati, da lahko tudi majhni kraji ponujajo številne kulturne in naravne znamenitosti ter obilo dejavnosti za prosti čas. Sestavila sem enodnevni program po krajevni skupnosti Velka¹. Program sem poskušala narediti čim bolj privlačen in zanimiv za morebitne turiste in izletnike, ki si želijo obiskati tudi skrite koticke Štajerske Slovenije. Čeprav moj kraj ni veliko mesto in se ne more pohvaliti s "starim mestom" ali odličnimi plažami je čudovit kraj za odraščanje in življenje in čeprav sem videla že veliko držav, še nisem našla kraja kjer bi raje odraščala kot na Zgornji Velki.

---

¹ Krajevna skupnost Velka je sestavljena iz štirih krajev (Zgornja Velka, Spodnja Velka, Trate in Dražen Vrh). V moji nalogi se bom posvetila Zgornji Velki in Tratam, saj sta ta kraja turistično in zgodovinsko najbolj privlačna in zanimiva.

2. CMUREK IN MARIJA SNEŽNA

Ne boš odšel lačen,
ne boš odšel žejen,
človek popotni z Marije Snežne.

Tu se naužiješ
lepote in mira,
napiješ resnice
iz čistega vira.

Tako pravijo verzi napisani na vodnjaku ob cerkvi Marije Snežne na Zgornji Velki, kijih je zapisal na Tratah rojeni Tone Kuntner. Marija Snežna pa ni bila v navdih le njemu. O Mariji Snežni je pisalo mnogo znanih slovenskih umetnikov. Slovenski pisatelj Tone Partljič je napisal romana Pri Mariji Snežni zvoni in Grob na Mariji Snežni, iz resnični dogodkov, ki so se v preteklosti godili na Mariji Snežni in okolici pa je navdih črpal tudi Drago Jančar za njegovo znano novelo Smrt pri Mariji Snežni. Zgornja Velka in Trate sta bila tako navdih številnim slovenskim umetnikom.

Trate, kraj ki ga ni, na pol poti med Dunajem in Trstom, je z nenavadnimi zgodbami pritegnil etnologue, literate in glasbene skupine.

Tratenčani so si šele pred nekaj leti izborili obcestno tablo na začetku raztegnjenega in v več zaselkov razdrobljenega naselja. Na njej piše: Trate. Vendar so to naselje prebivalci dolgo poznali in ga še poznajo kot Cmurek, toda Cmurek, kot kraj, nikoli ni zares obstajal. Tone Kuntner Cmurek v svoji pesniški zbirki opiše tako:

"Kraj ob blatni Muri, košček ceste, postaja kraj nje, obmejni kamen, most čez reko, kažipot za popotnike." In sklene pesem: "Cmurek je čuden in čudežen kraj, ki ga ni."

In četudi vsi domačini vedo, kje je Marija Snežna iz Jančarjeve novele, tudi tega kraja ni, saj se uradno imenuje Zgornja Velka. Kako bi torej našli na še tako natančnem zemljevidu kraje, ki ne obstajajo?

Tovrstne misli lahko zasledimo v številnih delih, ki so jih napisali na Tratah rojeni umetniki. Zgodovinske dogodke pa je v svoji noveli Smrt pri Mariji Snežni najbolje opisal Drago Jančar

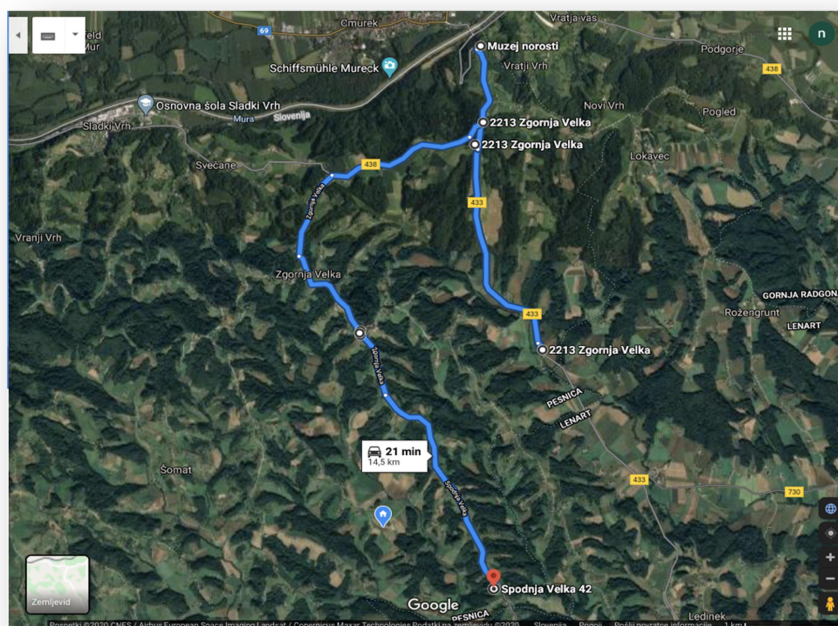
V dvorcu Novi kinek, na najvišji točki trat si je uredil ambulanto ruski zdravnik Sergej Kapralov, odličen pljučni zdravnik. Bolniki so več dni čakali, da so prišli na vrsto za pregled. Prisluhnil je tudi zdravstvenim težavam okoličanov in marsikomu rešil življenje. Mladi Kapralov je po zmagi boljševikov pobegnil iz Rusije in – podobno kot več deset tisoč njegovih rojakov – našel zatočišče v Kraljevini Jugoslaviji. Izročilo pravi, da je leta 1945 slišal, da se z one strani Mure približuje Rdeča armada in je v strahu pred rdečo nevarnostjo storil samomor.

Tragična usoda ruskega zdravnika je najprej postala ogrodje Jančarjeve novele Smrt pri Mariji Snežni: "Plavolasi ruski zdravnik, srednjih let, drobne postave, Vladimir Semjonov po imenu, ki je kmalu znano daleč naokoli, odpre v trgovčevi hiši ordinacijo splošne prakse. Ne mine leto in molčeči doktor postane najbolj priljubljen človek daleč naokoli. Molče se dotika njihovih ran in jih obvezuje. Diha vonj prepotenih teles, zadah po žganju in kislem

vinu iz njihovih ust. Brez zlovoljnega nemira, značilnega za dohtarje, se ukvarja z njihovimi vročicami in strahovi.”

Vojna v zdravnikovo življenje vnese nemir. Do njega prihajajo novice, da je Rdeča armada že na Madžarskem. Pisatelj natančno določi datum, ko si je Semjonov pognal kroglo skozi sence: 17. maja 1945. Našli so ga kosci, ki so prišli po obljubljeni plačilo za delo prejšnjega dne.

3. ZEMLJEVID POTI

Slika 1: Zemljevid poti

Vir: Google maps

4. PROGRAM

Z ogledom bi pričeli na gradu Cmurek na Tratah, ki sodi med največje in najstarejše gradove na Slovenskem. V gradu Cmurek je bil od konca druge svetovne vojne pa vse do leta 2004 Zavod za duševno in živčno bolne, danes pa je v njem urejen muzej, ki se osredotoča na to obdobje. Po ogledu muzeja bomo pot nadaljevali do Methansove hiše – več kot 200 let stare domačije, v kateri je lastnik Leopold Methans uredil zbirko starih predmetov, njej pa gosti tudi številne razstave. Preizkusili se bomo v mletju koruze na starih žrmljah. Za konec pa bomo naredili tudi "šprudlar" oz stepalnik iz vršiča smreke. Z avtobusom se bomo odpravili v srce Zgornje Velke, med potjo pa se bomo ustavili pri zgornjem gradu Cmurek oziroma dvorcu Novi Kinek kjer je po drugi svetovni vojni živel priljubljeni ruski zdravnik Sergej Kapralov. Pot nas bo vodila tudi mimo Hansonovega oz. Petkovega mlina-mogočne stavbe, kjer se je v osemdesetih letih razvila izjemno zanimiva in odmevna lokalna novorokovska scena. Na Zgornji Velki bomo obiskali znano cerkev Marije Snežne, ki stoj na najvišjem griču Slovenskih goric. Z ogledom bomo nadaljevali v galeriji Gabrijela Kolbiča, znanega Slovenskega kiparja, ki je na Zgornji Velki živel in ustvarjal dolga leta. V galeriji lahko najdemo ogromno njegovih del, pravnaka pa se v njej gostijo razstave iz območja Štajerske. Sprehodili se bomo do Pizzerije Snežinka kjer bomo pojedli zaslužen kosilo ob osupljivem razgledu na sosednje kraje. Za konec izleta se bomo odpravili do turistične kmetije Dreier, kjer se bomo preizkusili v branju jagod

5. TEHNIČNI NAČRT VODENJA

<i>zap. št</i>	<i>dejavnost</i>	<i>ura</i>
1	zbor pri gradu na Tratah in pozdrav	10.00 – 10.15
2	ogled muzeja norosti	10.15 – 11.15
3	vožnja do Methansove hiše	11.20 – 11.25
4	ogled Methansove hiše	11.30 – 12.30
5	vožnja do Zgornje Velke	11.35 – 11.40
6	ogled cerkve marije Snežne	11.45 – 12.15
7	ogled galerije Gabrijela Kolbiča	12.20 – 12.50
8	kosilo pizzerija Snežinka	12.55 – 14.30
9	vožnja do turistične kmetije Dreier	14.35 – 14.40
10	nabiranje jagod na kmetiji Dreier in zaključek	14.45 – 15.50

6. ODSEKI VODENJA PO ITINERARJU

- I. Pozdrav ob gradu Cmurek in muzej Norosti
- II. Vrnitev v preteklost v Methansovi hiši
- III. Dvorec Novi Kinek in Petkov mlin
- IV. Srce Zgornje Velke – cerkev Marije Snežne
- V. Nabiranje jagod pri turistični kmetiji Dreier

7. ČASOVNICA IN OPISI ODSEKOV VODENJA

I. ODSEK: POZDRAV OB GRADU CMUREK IN MUEJ NOROSTI

Lokacija: Parkirišče pred gradom Cmurek

Časovnica: 10.00 – 10.15 : sprejem in uvodni pozdrav

10.15 – 11.15: o Tratah in gradu, ogled muzeja Norosti

- SPREJEM IN UVODNI POZDRAV

KLJUČNE BESEDNE ZVEZE: Predstavitev vodnika, izrek dobrodošlice, kratek opis programa ter zahvala za prihod, osnovne informacije o Tratah, itd..

- TRATE IN GRAD CMUREK

Trate so značilno slovenjegoriško razloženo slemensko naselje v Občini Šentilj. Cmureški most, ki povezuje Trate in avstrijski Mureck, že dolga stoletja velja za pomembno prometno povezavo čez reko Muro. Pod svojim gradom ga je leta 1537 dal zgraditi Wolfgang II. Stubenberg in tako nadomestil tedanji brod. Leseni most je leta 1900 nadomestil železni most. Med drugo svetovno vojno so most porušili in ga leta 1955 ponovno odprli. Danes most simbolizira povezovanje med Slovenci in Avstrijci, med jeziki, narodi, kulturami.

Grad Cmurek stoji na severnem robu Slovenskih goric, visoko nad reko Muro in velja za enega najstarejših in najimpenitnejših štajerskih gradov. Njegovo sicer romansko osnovo dopolnjuje renesančna podoba z impresivnim arkadnim dvoriščem. Grad so v I. polovici 12.stoletja pozidali svobodni gospodje Cmureški. V v starih zapisih se prvič leta 1148 omenja Burkhard de Morekke. Potem ko so leta 1245 prvotni lastniki (Cmureški) izumrli, so gospostvo in grad podedovali traugavski ministeriali gospodje Trušenjski. Sam grad je v virih omenjen šele leta 1299 kot hovs Murek. Leta 1386 so Cmurek kupili Celjski grofje (Herman II. in Viljem), leta 1401 pa ga je grof Herman Celjski prodal svaku Hansu Stubenberškemu.

Slika 2: Grad Cmurek

Grofje Stubenbergi so ga imeli v lasti vse do leta 1931, ko ga je kupil Anton Mali, dotedanji grajski oskrbnik.

Danes v njem deluje nastajajoči Muzej norosti, ki oživlja davno in tudi nedavno zgodovino grajske stavbe, ki je vezana na obravnavo ljudi s težavami v duševnem zdravju.

Grad Cmurek je bil leta 1974 uvrščen na seznam slovenskih kulturnih spomenikov prve kategorije in med petdeseterico najpomembnejših slovenskih gradov, leta 2008 je bil

razglašen za kulturni spomenik lokalnega pomena, od leta 2015 pa je tudi kandidat za kulturni spomenik državnega pomena.

II. ODSEK: VRNITEV V PRETEKLOST V METHANSOVI HIŠI

Lokacija: Methansova hiša

Časovnica: 11.30 – 12.30 : ogled Methansove hiše

• METHANSOVA HIŠA

Methansova hiša v Zgornjem Dražen Vrhu je promotor lokalne slovenskogoriške dediščine na stičišču občin Šentilj, Sv. Ana, Gornja Radgona in Lenart. Njen lastnik je Leopold Methans, kamnosek iz Spodnje Velke. Več kot 200 let staro hišo je kupil na dražbi v letih 2005/2006. Predvojni lastniki Holerji, po domače Štehanzel, so bili večji kmetje, ki so se ukvarjali z več obrtmi: s kovaštvom, z gostinstvom, s trgovino, z mesarstvom in žganjarstvom. Po drugi svetovni vojni so bili izgnani, v hiši so bili podnajemniki in kmetijska trgovina (postaja za oddajo blaga). Pod Holerjevo hišo je v preteklosti tekla meja med avstrijskim in slovenskim prostorom, in lastniki so bili – tudi zaradi trgovskih potreb – naravnani k dvojezičnosti. To nam izpričuje zgodovinsko pomemben in bogat predmet na zidu hodnika – na okenskem steklu je v slovenskem in nemškem jeziku zapisano: »Kdor hoče dobro vino pit', mora k Holerju prit'!«

Leopold Methans je zbiral predmete že v mladosti. Resno je začel zbirati po nakupu izpraznjene hiše. Večino predmetov so mu podarili, nekaj jih je kupil, v začetku pa jih je pobiral v okolici kot odpadke na zbirnih odlagališčih. Danes ga okoliški ljudje, ker vedo, da ima zbirko, kličejo in podarjajo predmete.

V zbirki so različni ohranjeni in oštevilčeni predmeti: keramično, pleteno, stekleno in kovinsko posodje; gospodinjske priprave; svetila; rokodelska orodja in izdelki; kosi pohištva; fotogra-fije v bogato rezljanih okvirjih; možnarji; poškodovana ljudska plastika.

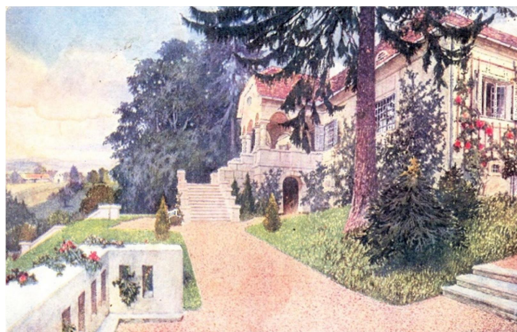
III. ODSEK: DVOREC NOVI KINEK IN PETKOV MLIN

Lokacija: Dvorec Novi Kinek in Petkov mlin

Časovnica: med vožnjo do Zgornje Velke 11.35 – 11.40

- DVOREC NOVI KINEK

Grofje Stubenbergi so na položnem griču streljaj od Cmureka okrog leta 1800 pozidali dvorec Novi Kinek (Neu Khuenegg), v katerem so sedaj stanovanja in trgovina. Med lastniki so bili še grof Salm in Anglež Hannson, po zadnjem lastniku, Rusu Kaprolovu pa je dvorec dobil ime Kaprolov grad. Kaprolova življenska zgodba je bila navdih za novelo smrt pri Mariji Snežni.

Slika3: Dvorec Novi Kinek

Vir: rtvslo.si

- HANSONOV OZ. PETKOV MLIN

Med letoma 1912-1914 je Anglež Henry Hanson dal zgraditi parni mlin, ki je sčasoma prešel na elektriko. Tako je v deželo, ki so jo zaznamovali mlinci na Muri in bližnjih potokih, prišla industrializacija. Stavba je lep primer industrijske dediščine.

V mlinu se je v osemdestih letih razvila izjemno zanimiva in odmevna lokalna novorokovska scena. Poleg številnih nastopov glasbenih skupin, je ta scena z glasbo in drugimi dogodki prispevala k ozaveščanju javnosti na različnih področjih, tudi glede varstva okolja. Mura in njeno obrežje, ki domačinom v tistem času ni bilo dostopno (obmejno področje so varovali graničarji), sta do današnjih dni ohranila dih jemajočo podobo.

Slika 3: Petkov mlin vir: gradovi.jesenice.net

IV. ODSEK: SRCE ZGORNJE VELKE – CERKEV MARIJE SNEŽNE

Lokacija: Cerkev Marije Snežne in galerija Gabrijela Kolbiča

Časovnica: ogled cerkve Marije Snežne 11.45 – 12.15

Ogled galerije Gabrijela Kolbiča 12.20 – 12.50

Kosilo Pizzeria Snežinka 12.55 – 14.30

- CERKEV MARIJE SNEŽNE

Nastanek cerkve sodi v čas kužnih epidemij. Takrat so v bližini gradu Trate, na desni strani reke Mure na Einsiedelbergu leta 1689 zgradili majhno cerkvico, imenovano Marija Snežna. V njej so prebivali menihi puščavniki – eremiti. Cerkev so v dobi jožefinskih reform leta 1788 podrli in nato v letih 1789–1791 zgradili novo cerkev. Za njeno gradnjo so Velčani uporabili ves material razpadajoče cerkve na Einsiedelbergu. Vsa dela je vodil takratni kaplan pri Mariji Snežni Matija Purgaj, ki je v njej imel tudi prvo mašo.

Cerkev je enoladijska s prizidanim kvadratnim zvonikom. Ob južni fasadi je razpelo s križanim. Notranjščina je obokana, ob ladji so kapele. Oprema cerkve je baročna. Glavni oltar in prižnica sta delo Jožefa Holzingerja, nekaj plastik je izdelal radgonski kipar Janez Klein. Cerkev je bila nekoč znamenita božja pot, ki pa se tudi danes vse bolj uveljavlja.

Leta 2009 je bila razglašena za romarsko pot.

- GALERIJA GABRIJELA KOLBIČA

Gabrijel Kolbič je bil kipar, rojen na Zgornji Velki. Po končani osnovni šoli je na priporočilo nadučitelja Franja Bratoša začel obiskovati meščansko šolo v Mariboru. Leta 1932 je s pridobljeno banovinsko štipendijo pričel s študijem na Umetnoobrtne šoli v Pragi. Študij je nadaljeval na praški likovni akademiji pod mentorstvom kiparja in medaljerja Otokarja Španiela. Med študijem je bil nagrajen za delo Demokracija ter prejel častno priznanje za dekliški portret. Zaradi okupacije Češkoslovaške je študij nadaljeval v Zagrebu, praška likovna akademija pa mu je diplomo podelila šele po vojni, leta 1948.

Leta 1940 je bil vpoklican v vojaško šolo za rezervne pehotne oficirje v Sarajevu. Leto dni kasneje so ga zajeli nemški okupatorji. Po odpustitvi iz ujetništva se je zaposlil kot tehnični risar v projektivnem biroju v Gradcu. Leta 1944 so ga Nemci mobilizirali in poslali v Spandau pri Berlinu, od tam pa na vzhodno fronto. Od tam mu je uspelo prebegniti k Rusom, pri

katerih je končal kot vojni ujetnik in bil premeščen v Murmansk. V ruskem ujetništvu se je ukvarjal z modeliranjem, risanjem in slikanjem.

Leta 1946 se je vrnil na Zgornjo Velko. Sodeloval je pri obnovi fresk v cerkvi sv. Andraža v Leskovcu v Halozah. Od leta 1947 pa vse do upokojitve leta 1978 je poučeval na mariborskih šolah. Deset let, do leta 1957, je vodil kiparski krožek na Prvi gimnaziji Maribor, iz katerega je izšlo več znanih kiparjev. Ustvarjal je predvsem kot kipar, ukvarjal pa se je tudi s tehniko stenske poslikave sgraffito, z grafiko in akvarelom. Najpomembnejši del njegovega kiparskega opusa je portret. Upodobil je vrsto znanih osebnosti: Ivan Cankar, Henrik Schreiner, Gustav Šilih, Leon Štukelj idr., skupaj prek 130 portretov. Značilni so njegovi otroški portreti (npr. Gabrijelca) in male plastike, ki prefinjeno prikazujejo predvsem človeško figuro. Je avtor več javnih spomenikov v Mariboru (npr. Karlek na Slomškovem trgu, Gabrijel v mestnem parku) in drugod po severovzhodni Sloveniji

V. ODSEK: NABIRANJE JAGOD NA TURISTIČNI KMETIJI DREIER

Lokacija: Turistična kmetija Dreier

Časovnica: nabiranje jagod 14.45 – 15.45

Zaključek in zahvala 15.45 – 15.50

- **NABIRANJE JAGOD**

Izlet bomo zaključili na turistični kmetiji Dreier na Spodnji Velki, kjer bomo lahko nabirali jagode in se jih do sitega najedli. Lastnik kmetije nam bo tudi na kratko razkazal njegovo posest.

- **ZAKLJUČEK IN ZAHVALA**

KLJUČNE BESEDE: kratek povzetek izleta, zahvala potnikom za udeležitev izleta in končni pozdrav...

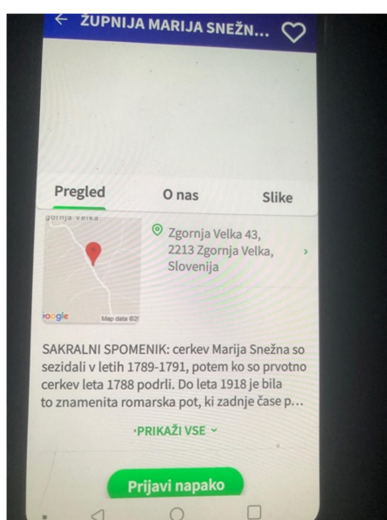
8. APLIKACIJA SLOVENSKI TURISTIČNI VODNIK

Turistična zveza Slovenije (TZS) je v novembru vzpostavila mobilno aplikacijo Slovenski turistični vodnik z vgrajenimi Googlovimi zemljevidi, ki vabi k odkrivanju znane in manj znane Slovenije še zlasti domače obiskovalce.

Na zemljevidu v aplikaciji so označene tudi turistične znamenitosti Zgornje Velke in Trat. Označen in opisan je Muzej norosti v gradu Cmurek, prav tako je označena tudi cerkev Marije Snežene v pregledu pa je opisana tudi kratka zgodovina cerkve. Zraven cerkve lahko na zemljevidu najdemo tudi galerijo Gabrijela Kolbiča in pokopališče. Vsaka točka je tudi na kratko opisana.

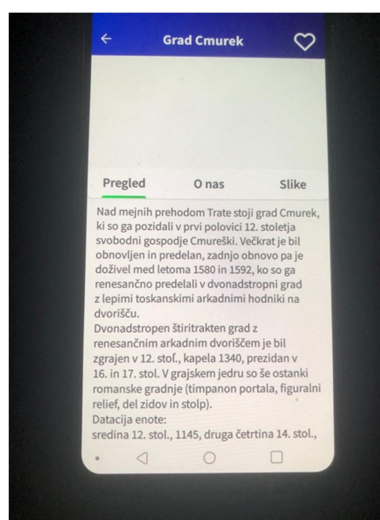
Menim, da je aplikacija odličen pripomoček za odkrivanje manj znanih zakladov

Slovenije in je lahko veliko pomoč vsem popotnikom.

Slika 4: Slovenski turistični vodič

vir: osebni arhiv

Slika 5: Slovenski turistični vodič vir: osebni arhiv

9. CENA

Skupino sprejemem na dogovorjenem mestu pri gradu Cmurek. Skupina je zaključena skupina 45 ljudi (društvo upokojencev)

- vstopnina Muzej norosti – brezplačno
- vstopnina galerija Gabrijela Kolbiča – prostovoljni prispevki
- Cerkev Marije Snežen – ni vstopnine
- Kosilo Pizzeria Snežinka + pijača – 10EUR po osebi
- Nabiranje jagod kmetija Dreier - 5EUR po osebi

Cena na osebo: 22 eur po osebi

10. VIRI IN LITERATURA

- **“Cmurek je čuden in čudežen kraj, ki ga ni“**, RTV SLO (**28. marec 2020**), elektronski vir dostopno na:
<https://www.rtv slo.si/kultura/film/cmurek-je-cuden-in-cudezen-kraj-ki-ga-ni/518731><https://www.rtv slo.si/kultura/film/cmurek-je-cuden-in-cudezen-kraj-ki-ga-ni/518731> (dostop 2. april 2020)
- **Muzej Norosti Trate, o muzeju (2019)**, elektronski vir dostopno na:
<https://www.muzejnorosti.eu/> (dostop 2.april 2020)
- **Prlekija-on.net, Methansova hiša – hiša zgodb (2013)**, elektronski vir dostopno na:<https://www.prlekija-on.net/lokalno/6649/methansova-hisa-hisa-zgodb.html> (dostop 3.april 2020)
- **Kamnaizlet.si Marija Snežna na Zgornji Velki (2014)**, elektronski vir dostopno na <https://www.kamnaizlet.si/marija-snezna/> (dostop 25.april 2020)
- **Štajerci.si Kolbič, Gabrijel (2017)**, elektronski vir dostopno na <http://www.stajerci.si/osebe/kolbic-gabrijel/81/> (dostop 15.maj 2020)